

запомняне обикновено се умножава на едно кръгло число, напр. 100, 1,000 и пр., е известно подъ името индексно число.

Бидейки това така, става ясно, че по своето естество индекснитъ числа не сж нищо друго, освенъ процентнитъ измѣнения на дадени срѣдни пазарни цени въ временно отношение. Съ помощта на тия числа може по единъ положителенъ и ясенъ начинъ да се изрази и проследи размѣрътъ и характерътъ на тенденциитъ, по които се развиватъ самитъ наблюдавани и регистрирани пазарни цени, пресмѣтнати като такива за отдѣлнитъ стоки. Отъ това гледище, индекснитъ числа се явяватъ като едно рационално и удобно срѣдство не само за практическа ориентировка, но още и за научно изследване. Изобщо взето, „съ индекснитъ числа могатъ да се измѣрватъ относителнитъ измѣнения на отдѣлнитъ величини или срѣдното относително измѣнение на групи еднородни величини“¹⁾, каквито въ случая се явяватъ срѣднитъ пазарни цени на едро за една или група отъ стоки. „Индексътъ показва срѣдното процентно измѣнение на цената отъ единъ до другъ моментъ. Процентното измѣнение на ценитъ на всѣка една стока за нѣкой промеждутъкъ отъ време се опредѣля, естествено, чрезъ раздѣлянето на цената отъ крайния моментъ на тоя промеждутъкъ на цената отъ началния моментъ. Отношението между тия две цени за всѣка една стока е, така наречената „относителна цена“ на дадената стока за двата момента“²⁾.

Отъ това опредѣление на индекса се вижда, че за отдѣлната стока той се лесно пресмѣта. За целта е достатъчно да се опредѣли и регистрира по-възможностъ срѣдната пазарна цена на тая стока за два или повече последователни момента. Първата мжнотия въ случая се срѣща при издирването на речената цена. Идеално тя би могла да се установи, само ако би било възможно да се регистриратъ количествата и ценитъ на всички продаждбо-покупки, при всички сключени сдѣлки. Тогава, известно е, че по-точно срѣдната пазарна цена може да се изчисли чрезъ нѣкоя отъ формулитъ за претегленитъ срѣдни. На практика, обаче, както това се обясни по-горе, изчерпателно наблюдение на всички сключени продаждбо-покупки не може да се направи. То не е необходимо, защото може доста сигурно да бжде замѣстено съ подбранъ брой наблюдения, така че да отразятъ достатъчно приближено действителното положение, следователно, да дадатъ една близка до действителната срѣдна пазарна цена на едро. За постигането на поставената целъ обикновено се наблюдаватъ само ония продаждбо-покупки, които се отнасятъ до най-крупнитъ сдѣлки, или сдѣлките, отнасящи се до най-употрѣбимитъ качества на дадената стока. Въ тоя слу-

чай регистриранитъ пазарни цени се явяватъ като истински репрезанти и тѣхната срѣдна е близка до действителната такава.

Несравнено много повече се усложнява задачата, когато се търси груповъ или общъ индексъ. Подъ груповъ индексъ въ случая се разбира относителната промѣна на „срѣдната цена“ между две или повече последователни времена, но не за единична стока, а за групи отъ такива, напр., храни отъ растителенъ произходъ, метали и минерали, текстилни произведения, гориво и пр. Общиятъ индексъ е вече процентното, или относително измѣнение на срѣдната цена на всички избрани стоки отъ всички групи. Изобщо, „индексътъ на ценитъ е предназначенъ за измѣрване „уровена на ценитъ“ на една дата, или мѣсто, относително „уровена на ценитъ“ на друга дата, или мѣсто. Той се явява като срѣдна на „относителни цени“. Тѣзи „относителни цени“ (или сборъ отъ цени на отдѣлнитъ стоки) обикновено се отличаватъ съ голѣмо разсѣйване, или разхвърленостъ“¹⁾.

На груповитъ и общи индекси се поставятъ най-различни цели и задачи. Международниятъ земеделски институтъ класира индекситъ за ценитъ на земеделскитъ произведения, наспроти целитъ, за които сж съставени тия индекси, по следния начинъ:

„а) понѣкога, чрезъ индекситъ се иска ясно да се посочатъ последицитъ, които промѣнитъ на ценитъ на разгледванитъ произведения могатъ да иматъ върху икономическото положение на земеделцитъ въ страната. Въ този случай се разглеждатъ само добититъ въ самитъ страни произведения, съ изключение на тѣзи, които сж внесени отъ странство, и претеглюването е извършено споредъ относителната важностъ на количествата отъ различнитъ земеделски произведения, продадени срѣдно отъ земеделцитъ, или на стойноститъ на тѣзи количества.

Ценитъ сж понѣкога, но не винаги, цени, платени на стопанството.

Индекснитъ числа на ценитъ, които сж пресмѣтнати въ Германия отъ *Deutsche Landwirtschaftsrat*, въ Англия и Галскитъ страни — отъ *Ministry of Agriculture*, въ Канада — отъ *Section du Commerce Interieur du Bureau Fédéral de la Statistique*, въ С. А. С. Щати — *Bureau of Agriculture Economics*, въ Холандия — отъ *Direction de l'Agriculture*, влизатъ въ първата група.

Индекснитъ числа, които сж изчислени въ Швеция отъ *Kunge, Landbrukstyrelse* и въ Швейцария отъ Секретарията на швейцарскитъ селени могатъ сжщо да бждатъ включени въ тая група, макаръ че претеглюването тукъ да е извършено споредъ стойността не само на продаденитъ количества, но и на консомираниитъ въ домакинствата на стопанствата;

б) въ други случаи, чрезъ индекситъ се иска само да се установятъ промѣнитъ на

1) Гл. „Теория на индекснитъ числа за общото движение на ценитъ“, стр. 4, 1930, отъ проф. д-ръ Сл. Загоровъ.

2) Гл. „Построение индексов“ отъ Ирвинг Фишер, руския преводъ, 1928 год., стр. 8.

1) Гл. цитираната книга на Ирвингъ Фишеръ, стр. 268.